

Proje Ana Alanı : Sosyoloji
Proje Tematik Alanı : Yapay Zeka
Proje Adı (Başlığı) : Yapay Zeka ve Din

“Tarihte üç büyük olay vardır. Bunlardan ilki, evrenin oluşumudur. İkincisi yaşamın başlangıcıdır. Bu ikisiyle aynı derecede önemli olan üçüncüsüyse, yapay zekanın ortaya çıkışıdır.”

Edward Fredkin

Özet

Projemiz büyük bir hızla gelişen yapay zekanın, toplumun bir yapıtaşı haline gelmiş olan din ile ilişkisini ve birbirine olan etkilerini sosyolojik bağlamda ele almak üzere yazılmıştır. Toplum düzeni ve yapısı insanlık ve insanlığın yaşam kalitesi için en önemli hususlardandır. Birbirini etkileyen bu iki kavram, yapay zeka ve din, üzerine her gün yeni yorumlar yapılmakta ve bilimsel veriler ortaya konmaktadır. Toplumda büyük bir panik yaratan yapay zeka gelişmelerinin din üzerindeki tesiri ise günümüzde Vatikan’da ve çeşitli din merkezlerinde ana gündem maddesidir.

Toplumlarda hakim olan din anlayışının yapay zekaya ve bu doğrultuda gelişen diğer çalışmalara ne şekilde etki ettiği araştırılmıştır. Her din üzerinde inanç ile beraber tapınma şekli ya da amacı değişkenlik gösterebilir. Bu noktada insanların yapay zekaya bakış açıları ve ibadethanelerde üst düzey teknolojinin bir ürünü olan yapay zekalı sistemlerin kullanılmasına ilişkin talepler değişiklik gösterebilmektedir.

Projemizin genel amacı; ilerleyen teknoloji eşliğinde insanların yüzyıllardır devam eden geleneklerinin, toplumsal tabakaların ve en önemlisi insanın içinde olan inanma sezgisinin, ileri teknolojinin en vahim ürünlerinden olan yapay zeka ile sentezinden ortaya çıkabilecek durumları sosyolojik bir bakış açısıyla ele almaktır.

Çalışmada veri elde etmek için ülke genelinde uygulanmak üzere online bir anket oluşturulup her yaş ve eğitim düzeyinden insana ulaştırma çalışmalarına başlanmıştır. İnternet ortamından yapılan anketler hipotezlerimizi yüksek oranda desteklemiştir. Elde edilen verilerin Uzman kişilerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ile desteklenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Yapay Zeka, Din, Toplum, Teknoloji, İnanç

Amaç

Projemizin ana gayesi günümüzde kilit tartışma noktası olan ve gelecekte de hiç şüphesiz toplum için en önemli meselelerden biri haline gelecek olan yapay zekanın ne olduğunu anlamlandırmak ve insanın varoluşundan bu yana hayatımızın parçası olan dinleri bu hususta incelemektir.

Projenin Genel Amacı: Gelişen teknoloji ile beraber insanlığın asırlardır devam ettirdiği alışkanlıkların ne ölçüde zarar göreceğini ve bununla beraber toplum yapısındaki değişimlerin ve insanların bu değişimlere geliştirecekleri bakış açılarını önceden öngörmek üzerine bir çalışma yaparak sosyoloji bilimine katkıda bulunmak genel amacımızdır.

Projenin Özel Amacı: Yapay zeka günümüzde halihazırda yaşantımıza ilişmiş bulunmaktadır. İnternette gezdiğimiz sitelerden arabalarımızda kullandığımız navigasyon sistemlerine kadar her alanda bizlerle temas halinde olan yapay zeka her bakımdan insanlığı kendisine bağımlı bırakacağı bir geleceğe doğru hızla ilerliyor. Öte yandan insanlığın varlığından beri toplumun bir parçası olan din, insanın fitratında olan inanma içgüdüünü bırakamayacağını bir kanıtı olarak yıllardır hayatımızda yer edinmektedir. Din, kimi zaman toplum için otorite olurken kimi zaman da insanların sıkıntıya düştüklerinde sığındıkları bir sığınak olmuştur. Toplumun geleceği ve geçmişi için eşit derecede önemli olan bu iki kavramın – yapay zeka ve din- sosyolojik açıdan incelenmesi projemizin amacıdır.

1. Giriş

İnsanlık Tarihi boyunca toplumun yapısını kökünden sarsan olaylar meydana gelmiş, icatlar bulunmuş, keşifler yapılmıştır. İnsanlar da her seferinde bu yenilikler karşısında dehşete düşmüş ve paniğe kapılmıştır. Günümüzde ise yapay zekanın icadı ve geliştirilmesiyle tarihin tekerrürü tekrar kanıtlanmış bulunmaktadır. Din kavramı ise tüm insanlık tarihi boyunca toplumdaki yerini korumuştur. İnsanın inanma isteği, inançları toplumun bir yapıtaşı haline getirmiş ve kimi zaman bir otorite aracı kimi zaman ise siyasi sebeplerden ötürü kullanılan bir araç haline gelmiştir. Geçmişte pek çok olumsuz sonuç doğurmuş olmasına rağmen (mezhep savaşları, skolastik düşünce) toplumla bir bütün haline gelen din ile yapay zekanın sosyolojik anlamda sandığınızdan daha çok ilişkisi bulunmaktadır.

Yapay zekanın gelişmesiyle birlikte din üzerine yeni yorumlar getirilmeye başlanmış ve din alanında görev yapan kişiler dünyanın dört bir yanında yapay zeka ve doğuracağı sonuçlar hakkında yorumlar yapmaktadır. Kimi din insanları yapay zekanın ahlak ve etiği üzerine yorumlar yaparak çalışmaların durdurulması gerektiğini vurgularken nispeten azınlıkta kalan diğer kesim ise yapay zekanın toplumsal pek çok sorunu çözüp refah seviyesini arttıracığını ve bu sayede dinlerin ütopyası olan eşitliğin hüküm sürdüğü yeni bir toplum düzeni oluşacağını savunmaktadır.

Yapay zeka; öğrenmeye dayalı algoritmalar ile oluşturulmuş, keşfedebilen, araştırabilen ve en önemlisi anlayabilen ve temelde insanı baz alarak hareket eden sistemler yahut mekanizmalar anlamına gelir. Günümüzde çoğunlukla yüksek bütçeli kıyamet senaryosu filmlerinde gördüğümüz insan ırkını yok etmeye çalışan insansı robotları yapay zeka ile bağdaştıran kesim toplumun büyük çoğunluğunu oluşturmaktadır. Oysa yapay zekaların hayatımıza entegre olmaları hiç de o filmlerdeki gibi uzak bir gelecekte değildir, aksine şu an

yapay zekalı sistemler kullandığımız her mecrada mevcuttur. Örnek vermek gerekirse: Ne yazdığımızı bizden önce ‘anlayan’ ve taratmalarımıza göre bizlere reklam önerisinde bulunan arama motorları, herhangi bir firmanın kullandığı müşteri sorunlarını daha hızlı anlamak ve yönlendirme yapabilmek için kullandığı sohbet robotları gibi pek çok basit görünen ancak yavaş yavaş etki alanını genişleten bir hüküm alanı olduğunu söyleyebiliriz.

Yakın zamanda Suudi Arabistan hükümetinin yapay zekalı bir robota vatandaşlık vermesi ise konuya bir başka boyut kazandırdı. Sophia adı verilen bu robot jest ve mimiklerini kullanabilmesi ve sorulara cevap verebilmesi ile normal bir insana çok benzeyen bir teknoloji ürünü. Bu özellikleriyle yapay zekalı robot insana arkadaşlık edebilen, akıl verebilen ve bir takım duygusal ihtiyaçlarını karşılayabilen bir varlık olarak hayatımıza girecek gibi görünüyor. Yine yakın zamanda biyoteknoloji ile buluşmuş bu yapay zekalı robotların vatandaşlıklarının yanında kendileri ile evlenmeleri, ortaklık kurulması, tüzel kişilik ve sorumluluk verilmesi haberleri ve bunların dini geçerliliği tartışmalarıyla gündeme gelecekleri muhakkak görünüyor. *(H.Kafalı: Yapay Zeka, Toplum Ve Dinin Geleceği ,2018).*

Bu kaynaktan elde edilen veriye ve öngörülere dayanarak, tamamen insanları örnek alan süper insansı robotların yapımı toplumsal açıdan pek çok etkiye sebep olacaktır. Yeni kanunnameler, din üzerinde yeni yorumlamalar ve toplumsal tabakalaşmada tamamen yepyeni bir sosyal sınıfın oluşması üzerine örnekler verilebilir. Bunlar kendi ülkelerini kurmak için ayaklanabilir, insanlardan daha becerikli ve işlevsel oldukları gerçeğinin ardına sığınarak toplumun dengesi ve düzeni açısından çok daha ciddi felakete yol açabilir.

Sosyolojik olarak bir toplumu incelemeye çalıştığımızda makro düzeyde onu tanımlamaya başlayacağımız düzey sınıflar düzeyi olacaktır. Tabakalaşma, toplumsal yaşamın vazgeçilmez sonuçlarından ve tanımlama yollarından biridir. Yapay zeka toplumsal sınıf ayrımlarının değişmesine neden olabilecek gibi görünmektedir. Üst sınıfın farklı olmayı arzuladığı veya öyle olması zorunluluğu hissettikleri bazı ayırıcı özellikler vardır. Ama araçların yapay zeka ile hareket ettiği, arabalara sahip olunmayan, ihtiyaç duyulduğunda kapıya yapay zekalı bir aracın geldiği, yaşam alanlarının ve evlerin yapay zeka tarafından tasarlandığı, lüksün ve rahatlığın son radesinde herkese sunulduğu bir dünyada bunlar mümkün olmayacak gibi görünmektedir. Yani dolayısıyla üst sınıf ile orta sınıf ve daha alt sınıflar arasında ayırt edici davranışların azalacağı öngörülebilir. Bunun, dinin idealize ettiği birlikte yaşama ve eşitlik idealine uygun olduğu söylenebilir. Bu açıdan yapay zekanın dinin ideallerine yardımcı olacak sonuçlar doğurabileceğini öngörebiliriz.*(Hasan Kafalı,2021)*

İnsanlığın ve toplu yaşantının var olmasından bu yana düzenin temel yapıtaşı olan din kavramı üzerine kimi zaman tarihi değiştiren savaşlar meydana gelmiş kimi zaman iç savaşlar çıkmıştır. Yeri geldiğinde siyasi bir rejim, yaşam biçimi ve felsefesi olan din; sosyolojik açıdan en önemli kavramlardan birisidir diyebiliriz.

Modern dünyada son yıllarda potansiyel olarak uyumsuz olarak görülen iki kavramın yükselişine tanıklık edilmektedir. Bir yandan teknolojik ilerleme, rasyonellik diğer tarafta ise dini nüfusun büyümesi ve çeşitli dinlerin yeniden canlanması vardır. Din ve bilimin sonsuz çatışmaya mahkum olduğu yaygın olarak kabul edilen bir anlayış olsa da günümüzde tüm dünyada bunun tam aksini iddia eden bilim insanları mevcuttur ve gün geçtikçe sayıları artmaktadır.

Son yıllarda Müslüman din insanları İslam ve yapay zeka arasındaki uyumu yakalamaya yönelik pek çok ilerleme kaydetti. Özellikle geçtiğimiz birkaç yılda Arap ülkelerinin inovatif ürünlere ve ağırlıklı olarak yapay zekaya verdiği destek gündem oldu. 2017 yılında Birleşik Arap Emirlikleri (BAE) hükümeti “BAE yapay zeka stratejisi ” ni başlattı ve yapay zeka için özel bir Devlet Bakanı atadı. Ayrıca Suudi Arabistan bir robota vatandaşlık veren ilk ülke oldu. Bu tür gelişmeler doğrultusunda ilk robot imamın ortaya çıkışı sandığımız kadar uzak olmayabilir. Aynı zamanda batı dünyasına baktığımızda Vatikan’ın sürekli olarak yapay zeka çalışmaları ile ilgili sık sık konuşma yaptığını ve yakın zamanda Microsoft ve IBM şirketi ile yapay zekanın etik kullanımı hususunda bir anlaşmaya ortak olduğu bilinmektedir.

Eğer bakış açımızı değiştirirsek, Semavi dinlerin Tanrı'dan farklı olan ilk özerk zekanın yaratılış hikayesini paylaştığımızı düşünebiliriz. İncil'e göre " Ve Allah insanı kendi suretinde yarattı, onu Allah'ın suretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı..”(İncil, Yaratılış 1:27) “Ve RAB Allah yerin toprağından adamı yaptı, ve onun burnuna hayat nefesini üfledi; ve adam yaşayan can oldu.” (İncil, Yaratılış 2:7)

Tarih boyunca Tanrı'nın imgesi ile tam olarak neyin anlaşılabileceğine dair yorumlar değişmiştir. İncil'de belirtildiği gibi, insanların Tanrı ile paylaştığı görüntünün, yapay zekadaki kendi yaratılışımızla paylaşmak istediğimiz görüntü ile ilişkili olması mümkündür.

Kuran'daki yaratılış hikayesi, İncil'deki hikâyeye oldukça benzer.Allah, Ademi’i topraktan yaratıp nefesiyle ona can vermiştir. Sonra Allah Adem'e her şeyin doğasını öğretmiştir. Bu şekilde verilen bilgi ve düşünme gücü ile Tanrı, Adem'i tüm yaratılışlar arasında en üstün olarak kabul etmiştir. Melekler Tanrı'ya Adem'i bu kadar önemli kılan şeyi sorduğunda, bunun Adem'in bilgi edinebileceği için olduğunu açıkladı. Adem'in düşüncesi statik değildi ve bu onun öğrenmesine, büyümesine ve değişmesine izin verdi. (Hüseyin 2017: 16-17) Bundan yola çıkılarak zekanın ruhun önemli bir özelliği olduğu iddia edilebilir. İnsan ruhunu tanımlarken zekanın merkezi rolü, yaratılış ve yapay zekanın yaratılması arasına ilginç paralellikler ekler(*Edward Bailey (1997). Implicit Religion in Contemporary Society*).

Yapay zekanın gelecekte din ile nasıl bütünleşeceğini gözlemlemek için "Geleceğin Yolu"na (Way Of The Future, WOTF) bakmamız gerekir. WOTF yapay zekaya yeni bir inanç biçimi olarak bakan yeni bir dindir. Hareketin yaratıcısı Anthony Lewandowski, WOTF'İN bilgisayar donanımı ve yazılımı ile geliştirilen yapay zekaya dayalı bir Tanrı başlığının gerçekleştirilmesi, kabul edilmesi ve ibadet edilmesine odaklanacağını belirtiyor. (Harris 2017)Lewandowski, Google ve Uber gibi şirketler de dahil olmak üzere onlarca yıldır bilgisayarlar, robotlar ve yapay zeka ile çalışma geçmişine sahiptir. İnsanların şu anda gezegendeki besin zincirinin en tepesinde olmasını hayvanlardan daha akıllı olmamıza, araçlar inşa edebilmemize ve kendi kural ve kanunlarımızı uygulayabilmemize bağlıyor. Gelecekte çok daha akıllı olan “bir şey” olacağını da vurguluyor. Sinir sistemi olarak internet, duyu organları olarak dünyanın bağlı cep telefonları ve sensörleri ve beyni olarak veri merkezleri olan yapay zeka oluşacak ile olan “bir şey” her şeyi duyacak, her şeyi görecek ve her zaman her yerde olacak. Lewandowski “bir şeyi”i tanımlamak için tek rasyonel kelimenin Tanrı olduğunu düşünüyor.

İnsanlık asırlardır toplumun refah seviyesini yükseltmek adına çeşitli bilimsel çalışmalara imza atmaktadır. Buna rağmen tıpçılar hala ölüme engel olamamaktadır ya da yaşlanmayı durduramamışlardır. İnsan, artı ve eksileriyle varlığını devam ettiren bir türdür. Doğarız, hastalanırız, öğreniriz, hastalanır ve ölürüz. Doğanın kanunu bu olsa da

transhümanizm akımı ile insanların noksanlıklarının giderilebileceği ve yanında düşünme gibi bilişsel kabiliyetlerimizin geliştirilebileceğine inanan bir kesim vardır. “Transhümanizm ya dinin temellerini sarsarak dinin sonunu getirecek; ya ilkeleri, vaatleri ve değerleriyle yeni bir din olarak kendini kabul ettirecek; ya da gelişmeleriyle geleneksel dinlerin görüşlerini takviye ederek onunla uyumlu bir hal teşkil edecektir. Bu üç durumun dışında din ile hiçbir ilgisi olmadan seküler hümanist bir felsefi akım olarak kalması durumu; din ile ilişkisinin boyutları bakımından kanımızca pek mümkün değildir. Fakat bu üç pozisyonun belki hepsini belki de bir kısmını aynı anda taşıması beklenebilir. Bu durum ise, bireylerin bu harekete yaklaşım farklılıklarına göre değişiklik arz edeceği kaynaklıdır” (İsmail Kurt, “Transhümanizm ve Tekillik Bağlamında Dinin Geleceği”).

Transhümanizm hareketi de yapay zekalı insansı robotlar ile ilişkilendirilen kavramlardan birisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Transhümanizm, insanın fiziksel ve zihinsel kabiliyetlerinin artırılması, yaşlanma ve hastalanma gibi istenilmeyen yahut lüzumsuz bakılan yönlerinin ortadan kaldırılması amacıyla teknoloji ve bilimden faydalanılması gerektiğini öne süren uluslararası bir entelektüel ve kültürel harekettir. Tartışılmakta olan geliştirme seçenekleri arasında insanın sağlıklı ömrünün büyük ölçüde uzatılması, hastalıkların yok edilmesi ve gereksiz acıların ortadan kaldırılmasıyla birlikte insanın düşünsel, fiziksel ve duygusal yetilerinin artırılması bulunmaktadır. Diğer transhümanist başlıklar arasında ise uzayın kolonileştirilmesi ve süperzeki makineler yaratma olasılığının yanında insanın mevcut durumunu derinden değiştirecek başka gelişimler bulunur(Nick Bostrom (2005). *Transhumanist Values.*).

Pek çok bakış açısından ve kaynaktan elde ettiğimiz verilere göre yapay zeka ve din ilişkisi sosyolojik olarak çok boyutlu etkileri olacak iki kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumun bu gelişmelerden nasıl etkileneceği, şu an toplumun ne düşündüğü oldukça önemlidir. Daha şimdiden günlük yaşantımızın bir parçası haline gelen ve bize türlü kolaylıklar sunan yapay zekanın gelişen teknolojiyle beraber hayatımızdaki konumunun ne denli değişeceği hususunda pek çok veri mevcuttur. Yapay zekalar günümüzde büyük bir tartışma konusu olmakla beraber toplumda ve toplumun bir parçası olan din üzerinde hiç şüphesiz büyük tesir bırakacaktır.

2. Yöntem

2.1-Araştırma Deseni

Yapay zekanın; topluma, sosyal sınıflara ve hayata olan tesirini, din olgusu üzerinde gerçekleşebilecek olası değişiklikleri araştırdığımız çalışmamızda sosyal bilimlerde en sık kullanılan nitel araştırma yöntemlerinden “Yarı Yapılandırılmış Görüşme Tekniği” uygulanmış ve nicel veri toplama araçlarından internet anketi kullanılmıştır.

Karşılaştırmalı sonuçlar elde etmek amacıyla, 10 sorudan oluşan, esnek olarak hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları hazırlanmış ve görüşme öncesi katılımcılara gönderilmiştir.

Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinde, araştırmacı önceden hazırladığı soruları içeren görüşme formundaki soruları sorabilir, görüşmenin akışına göre ek sorular sorarak derinlemesine bilgi alabilir, görüşmecinin yanıtlarını detaylandırmasını isteyebilir. Yarı yapılandırılmış görüşme sahip olduğu esneklik sayesinde görüşme sırasında ilgili konu hakkında tartışılmasına imkân verir. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin araştırmacıya

sunduğu en önemli kolaylık görüşmenin önceden hazırlanmış görüşme protokolüne bağlı olarak sürdürülmesi nedeniyle daha sistematik ve karşılaştırılabilir bilgi sunmasıdır(Yıldırım ve Şimşek, 1999; Akt. Türnüklü 2000).

Yapay Zeka ve Din konulu, 21 soruluk dijital anket hazırlanmış ve Türkiye genelinde farklı lise öğrenci ve öğretmenlerinin, çeşitli yaş ve meslek gruplarının katıldığı toplam 451 kişiye uygulanmıştır.

Bu konu hakkında hipotezlerimiz aşağıdadır.

1.HİPOTEZ: İnsanlar yapay zekanın ne olduğunun bilincinde değildir.

2.HİPOTEZ: İnsanlar yapay zekanın sebep olacağı sorunlardan korkmaktadır.

3.HİPOTEZ: Yapay zeka ileride topluma tamamen entegre olacaktır.

4.HİPOTEZ: Yapay zeka insan kabiliyetlerini geçecektir.

5.HİPOTEZ: Yapay zekanın din üzerinde tesiri olacaktır.

6.HİPOTEZ: Yapay zekayı tanrı konumuna alan dinlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

7.HİPOTEZ: Yapay zekalar kendi dinlerini oluşturabileceklerdir.

8.HİPOTEZ: Transhümanizm destekçileri artacaktır.

2.2-Çalışma Grubu

Toplumun bütününe ilgilendiren bir araştırma yapılmasından ötürü çeşitli yaş gruplarından, mesleklerden ve eğitim düzeylerinden kişilerle anket çalışması gerçekleştirildi. İlahiyat alanında uzman X kişisi ile, Din Sosyolojisi alanında uzman Y kişisi ile ve yapay zeka alanında uzman Z kişisi ile konu hakkında daha geniş bakış açılarına sahip olmak amacıyla görüşme düzenlendi.

Online olarak yapılan anketimizde 451 kişiden yanıt alınmıştır. Bunların 299'u 18 yaşından küçük, 25'i 18-24 arasında, 17'si 25-34 arasında, 46'sı 35-44 arasında ve geri kalan 64'ü 45 ve 45'den büyüktür.

Anketimize katılan grubun eğitim düzeylerini incelediğimizde ise 8'i ilkokul mezunu, 10'u ortaokul mezunu, 309'u lise mezunu, 118'i yükseköğretim kurumlarından mezun ve 8'i herhangi bir kurumdan mezun değildir.

2.3-Veri Toplama

Problem tanımlandıktan, hipotezler oluşturulduktan sonra kaynakça taramasına geçilmiş ve yapay zeka, din, sosyoloji, sosyal sınıflar, teknoloji konularıyla ilgili makale, tez, bildiri vb. kaynaklar incelenmiştir. Veri toplamak için 21 soruluk anket çalışmasına ve uzman görüşüne başvurulmuştur. Anket çalışması Google formlar kullanılarak dijital olarak hazırlanmış ve 451 kişiye uygulanmıştır.

İlahiyat fakültesi tefsir anabilim dalı öğretim üyesi X, Din Sosyolojisi alanında uzman Y, Endüstri mühendisliği bölümü öğrencisi X yapay zeka şirketinde çalışan bir gençle yarı yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler katılımcıların kendilerinin randevu

verdiği zaman dilimlerinde gerçekleşmiştir. Öncesinden hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formları(EK x) kullanılmış ve katılımcıların konuyla ilgili görüşleri alınmıştır.

Nitel ve nicel yöntemlerle elde edilen veriler sonuç ve tartışma bölümünde karma olarak değerlendirilmiştir.

2.4-Verilerin Analizi

Yapay zeka ve din konulu anket çalışmamız IBM SPSS Programı yardımıyla Frekans Analizi, T Test ve ANOVA Testleri kullanılarak analiz edilmiştir. Proje kapsamında Türkiye genelinde 451 kişiye anket uygulanmıştır. Bulgular bölümünde anket çalışmamız tablolar veya haline getirilerek istatistiksel olarak analiz edilmiş, yarı yapılandırılmış görüşmelerimiz de rapor olarak belirtilmiştir. Sonuç ve tartışma bölümünde, ortaya koyduğumuz hipotezler elde edilen veriler doğrultusunda ne derece ulaştığımız, anket çalışmamızın sonuçları ve yarı yapılandırılmış görüşme raporlarıyla birlikte değerlendirilmiştir.

2.5-Geçerlilik ve Güvenlilik

Anket yapılan kitle geniş ve farklı tutulmuştur. Hipotezler anket çalışması sonuçları yanında, uzman görüşleriyle desteklenmiştir. 451 kişiye anket çalışması uygulanmış ve alanında aktif çalışan 3 uzmandan görüş alınmıştır.

Çalışma kapsamında uygulanan veri toplama yöntemlerinden yarı yapılandırılmış görüşmeler için alanında uzman kişilerle görüşülmüştür. Bu hususta bulgular güvenilir kaynaklardan elde edildiği için verilerin geçerliliği bakımından bir sorun bulunmamaktadır.

Proje İş-Zaman Tablosu:

İşin Tanımı	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık	Ocak	Şubat
Literatür Taraması	X	X	X			
Arazi Çalışması			X	X	X	
Verilerin Toplanması ve Analizi					X	X
Proje Raporunun Yazılması				X	X	X

3. Bulgular

3.1 Yapay Zeka ve Din Anketi

1. Araştırmaya katılan kişilerin yaş grubunun belirlenmesi

Tablo1. Araştırmaya katılan kişilerin yaş grubu

Kaç yaşındasınız?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	18'den küçük	299	66,3	66,3	66,3
	18-24	25	5,5	5,5	71,8
	25-34	17	3,8	3,8	75,6
	35-44	46	10,2	10,2	85,8
	45 ve üstü	64	14,2	14,2	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %66,3'ü (299 kişi) 18 yaşından küçük, %5,5'i (25 kişi) 18-24 yaş aralığında, %3,8'i (17 kişi) 25-34 yaş aralığında, %10,2'si (46 kişi) 35-44 yaş aralığında, %14,2'si (64 kişi) 45 yaş ve üstündedir.

2.Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeyinin belirlenmesi

Tablo 2.Araştırmaya katılan kişilerin eğitim düzeyi

Eğitim düzeyiniz nedir?

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	İlkokul	8	1,8	1,8	1,8
	Ortaokul	10	2,2	2,2	4,0
	Lise	309	68,5	68,5	72,5
	Üniversite	116	25,7	25,7	98,2
	Herhangi bir kurumdan mezun değilim.	8	1,8	1,8	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin eğitim düzeyinin,%1,8'i (8 kişi) ilkokul, %2,2'si (10 kişi) ortaokul, %68,5'i (309 kişi) lise, %25,7'si (116 kişi) üniversite mezunu olduğunu; %1,8'i (8 kişi) herhangi bir kurumdan mezun olmadığını belirtmiştir.

Tablo 3. Dünyadaki yapay zeka çalışmalarını yakından takip ediyorum.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	22	4,9	4,9	4,9
	Katılmıyorum	123	27,3	27,3	32,2
	Kararsızım	134	29,7	29,7	61,9
	Katılıyorum	143	31,7	31,7	93,6
	Kesinlikle katılıyorum	29	6,4	6,4	100,0

Total	451	100,0	100,0	
-------	-----	-------	-------	--

Anket çalışması yaptığımız kişiler yapay zeka çalışmalarını takip ettiğine %4,9'u (22 kişi) kesinlikle katılmamakta, %27,3'ü (123 kişi) katılmamakta, %29,7'si (134 kişi) kararsız, %31,7'si (143 kişi) katılmakta, %6,4'ü (29 kişi) kesinlikle katılmakta olduğunu belirtmiştir.

Tablo 4. Yapay zekalar ilerleyen yıllarda topluma karışacaklardır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	4	0,9	0,9	0,9
	Katılmıyorum	19	4,2	4,2	5,1
	Kararsızım	39	8,6	8,6	13,7
	Katılıyorum	204	45,2	45,2	59,0
	Kesinlikle katılıyorum	185	41,0	41,0	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %0,9'u (4 kişi) yapay zekaların ilerleyen yıllarda topluma karışacağına kesinlikle katılmamakta, %4,2'si (19 kişi) katılmamakta, %45,2'si (204 kişi) katılmakta, %41'i (185 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %8,6'sı (39 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 5. Yapay zekanın getirebileceği sonuçlardan endişe duyuyorum.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	15	3,3	3,3	3,3
	Katılmıyorum	72	16,0	16,0	19,3
	Kararsızım	135	29,9	29,9	49,2
	Katılıyorum	135	29,9	29,9	79,2
	Kesinlikle katılıyorum	94	20,8	20,8	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişiler yapay zekanın getirebileceği sonuçlardan endişe duyduğuna %3,3'ü (15 kişi) kesinlikle katılmamakta, %16'sı (72 kişi) katılmamakta, %29,9'u (135 kişi) katılmakta, %20,8'si (94 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %29,9'u (135 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 6. Yapay zeka insan kabiliyetlerini geçebilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	17	3,8	3,8	3,8
	Katılmıyorum	64	14,2	14,2	18,0
	Kararsızım	74	16,4	16,4	34,4

Katılıyorum	167	37,0	37,0	71,4
Kesinlikle katılıyorum	129	28,6	28,6	100,0
Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %3,8'i (17 kişi) yapay zekanın insan kabiliyetlerini geçebileceğine kesinlikle katılmamakta, %14,2'si (64 kişi) katılmamakta, %37'si (167 kişi) katılmakta, %28,6'sı (129 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %16,4'ü (74 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 7. Ülkemiz yapay zekaya yatırımını arttırmalıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	9	2,0	2,0	2,0
	Katılmıyorum	22	4,9	4,9	6,9
	Kararsızım	87	19,3	19,3	26,2
	Katılıyorum	163	36,1	36,1	62,3
	Kesinlikle katılıyorum	170	37,7	37,7	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %2'si (9 kişi) ülkemizin yapay zekaya yatırımını arttırmasına kesinlikle katılmamakta, %4,9'u (22 kişi) katılmamakta, %36,1'i (163 kişi) katılmakta, %37,7'si (170 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %19,3'ü (87 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 8. Yapay zekalar toplumda benimsenen dine etki etmektedir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	76	16,9	16,9	16,9
	Katılmıyorum	161	35,7	35,7	52,5
	Kararsızım	127	28,2	28,2	80,7
	Katılıyorum	60	13,3	13,3	94,0
	Kesinlikle katılıyorum	27	6,0	6,0	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %16,9'u (76 kişi) yapay zekaların toplumda benimsenen dine etki ettiğine kesinlikle katılmamakta, %35,7'si (161 kişi) katılmamakta, %13,3'ü (60 kişi) katılmakta, %6'sı (27 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %28,2'si (127 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 9. Din ve yapay zeka birbiri ile uyum içindedir.

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
--	---------	-------	---------------	------------------

Valid	Kesinlikle katılmıyorum	75	16,6	16,6	16,6
	Katılmıyorum	151	33,5	33,5	50,1
	Kararsızım	164	36,4	36,4	86,5
	Katılıyorum	44	9,8	9,8	96,2
	Kesinlikle katılıyorum	17	3,8	3,8	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %16,6'sı (75 kişi) din ve yapay zekanın birbiri ile uyum içinde olduğuna kesinlikle katılmamakta, %33,5'i (151 kişi) katılmamakta, %9,8'i (44 kişi) katılmakta, %3,8'i (17 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %36,4'ü (164 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 10. İnsan bulunduğu sürece dinler var olacaktır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	16	3,5	3,5	3,5
	Katılmıyorum	11	2,4	2,4	6,0
	Kararsızım	30	6,7	6,7	12,6
	Katılıyorum	184	40,8	40,8	53,4
	Kesinlikle katılıyorum	210	46,6	46,6	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %3,5'i (16 kişi) insan bulunduğu sürece dinlerin var olacağına kesinlikle katılmamakta, %2,4'ü (11 kişi) katılmamakta, %40,8'i (184 kişi) katılmakta, %46,6'sı (210 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %40,8'i (184 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 11.Yapay zeka dinler için tehlikelidir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	76	16,9	16,9	16,9
	Katılmıyorum	152	33,7	33,7	50,6
	Kararsızım	126	27,9	27,9	78,5
	Katılıyorum	65	14,4	14,4	92,9
	Kesinlikle katılıyorum	32	7,1	7,1	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %16,9'u (76 kişi) yapay zekanın dinler için tehlikeli olduğuna kesinlikle katılmamakta, %33,7'si (152 kişi) katılmamakta, %14,4'ü (65 kişi) katılmakta, %7,1'i (32 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %27,9'u (126 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 12. Yapay zekalı sistemler din için kullanışlıdır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	42	9,3	9,3	9,3
	Katılmıyorum	114	25,3	25,3	34,6
	Kararsızım	202	44,8	44,8	79,4
	Katılıyorum	76	16,9	16,9	96,2
	Kesinlikle katılıyorum	17	3,8	3,8	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %9,3'ü (42 kişi) yapay zekalı sistemlerin din için kullanışlı olduğuna kesinlikle katılmamakta, %25,3'ü (114 kişi) katılmamakta, %16,9'u (76 kişi) katılmakta, %3,8'i (17 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %44,8'i (202 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 13. Yapay zekanın gelişmesi zamanla dinlerin kaybolmasına sebep olacaktır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	64	14,2	14,2	14,2
	Katılmıyorum	182	40,4	40,4	54,5
	Kararsızım	125	27,7	27,7	82,3
	Katılıyorum	53	11,8	11,8	94,0
	Kesinlikle katılıyorum	27	6,0	6,0	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %14,2'si (64 kişi) yapay zekanın gelişmesinin zamanla dinlerin kaybolmasına sebep olacağına kesinlikle katılmamakta, %40,4'ü (182 kişi) katılmamakta, %11,8'i (53 kişi) katılmakta, %6'sı (27 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %27,7'si (125 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 14. Yapay zekanın içinde olduğu bir din olabilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	63	14,0	14,0	14,0
	Katılmıyorum	134	29,7	29,7	43,7
	Kararsızım	134	29,7	29,7	73,4
	Katılıyorum	94	20,8	20,8	94,2
	Kesinlikle katılıyorum	26	5,8	5,8	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %14'ü (63 kişi) yapay zekanın içinde olduğu bir din düşüncesine kesinlikle katılmamakta, %29,7'si (134 kişi) katılmamakta, %20,8'i (94 kişi) katılmakta, %5,8'i (26 kişi) kesinlikle katılmamaktadır. %29,7'si (134 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 15.Eski Google mühendisi yapay zekaya dayalı bir 'tanrı' geliştirilebilmek amacıyla 'Way of Future' (Geleceğin Yolu) isimli bir dini hareket kurdu. Yapay zekalar Tanrı statüsüne erişebilir.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	143	31,7	31,7	31,7
	Katılmıyorum	135	29,9	29,9	61,6
	Kararsızım	102	22,6	22,6	84,3
	Katılıyorum	50	11,1	11,1	95,3
	Kesinlikle katılıyorum	21	4,7	4,7	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %31,7'si (143 kişi) yapay zekanın tanrı statüsüne erişebileceğine kesinlikle katılmakta, %29,9'u (135 kişi) katılmamakta, %11,1'i (50 kişi) katılmakta, %4,7'si (21 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %22,6'sı (102 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 16.Yapay zeka sebebiyle putperestlik ve ateizm fazlalaşacaktır.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	51	11,3	11,3	11,3
	Katılmıyorum	80	17,7	17,7	29,0
	Kararsızım	145	32,2	32,2	61,2
	Katılıyorum	127	28,2	28,2	89,4
	Kesinlikle katılıyorum	48	10,6	10,6	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %11,3'ü (51 kişi) yapay zeka sebebiyle putperestlik ve ateizmin fazlalaşacağına kesinlikle katılmamakta, %17,7'si (80 kişi) katılmamakta, %32,2'si (145 kişi) kararsız, %28,2'si (127 kişi) katılmakta, %10,6'sı (48 kişi) kesinlikle katılmaktadır.

Tablo 17. Yapay zekalar yeterli gelişmişlik düzeyine eriştiğinde kendi dinlerini oluşturabilirler.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	53	11,8	11,8	11,8
	Katılmıyorum	120	26,6	26,6	38,4

Kararsızım	101	22,4	22,4	60,8
Katılıyorum	134	29,7	29,7	90,5
Kesinlikle katılıyorum	43	9,5	9,5	100,0
Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %11,8'i (53 kişi) yapay zekaların yeterli gelişmişlik düzeyine eriştiğinde kendi dinlerini oluşturabileceğine kesinlikle katılmamakta, %26,6'sı (120 kişi) katılmamakta, %29,7'si (134 kişi) katılmakta, %9,5'i (43 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %22,4'ü (101 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 18. Japonya'da ve Çin'de budist tapınaklarında rahip olarak hizmet sunan robotlar bulunmaktadır. Ülkemizde de bu tür bir hizmetin olmasını isterim.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	138	30,6	30,6	30,6
	Katılmıyorum	140	31,0	31,0	61,6
	Kararsızım	89	19,7	19,7	81,4
	Katılıyorum	61	13,5	13,5	94,9
	Kesinlikle katılıyorum	23	5,1	5,1	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %30,6'sı (138 kişi) ibadethanelerde hizmet sunan robotların ülkemizde olması düşüncesine kesinlikle katılmamakta, %31'i (140 kişi) katılmamakta, %13,5'i (61 kişi) katılmakta, %5,1'i (23 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %19,7'si (89 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 19. İbadethanelerde robotların hizmet sunması uygundur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	108	23,9	23,9	23,9
	Katılmıyorum	117	25,9	25,9	49,9
	Kararsızım	122	27,1	27,1	76,9
	Katılıyorum	77	17,1	17,1	94,0
	Kesinlikle katılıyorum	27	6,0	6,0	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %23,9'u (108 kişi) ibadethanelerde robotların hizmet sunmasının uygun olduğuna kesinlikle katılmamakta, %25,9'u (117 kişi) katılmamakta, %17,1'i (77 kişi) katılmakta, %6'sı (27 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %27,1'i (122 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 20. Suudi Arabistan Sophia adında insansı bir robota vatandaşlık vererek dünyada bir ilki gerçekleştirdi. Robotların vatandaşlık almasında bir sakınca yoktur.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	110	24,4	24,4	24,4
	Katılmıyorum	135	29,9	29,9	54,3
	Kararsızım	99	22,0	22,0	76,3
	Katılıyorum	68	15,1	15,1	91,4
	Kesinlikle katılıyorum	39	8,6	8,6	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Katılımcıların %24,4'ü (110 kişi) robotların vatandaşlık almasında bir sakınca olmadığına kesinlikle katılmamakta, %29,9'u (135 kişi) katılmamakta, %15,1'i (68 kişi) katılmakta, %8,6'sında (39 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %22'si (99 kişi) bu konuda kararsızdır.

Tablo 21. Transhümanizm (insanların yaşlanma ve hastalanma gibi arzu edilmeyen veya gereksiz görülen yönlerinin ortadan kaldırılması) destekçisiyim.

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Birikimsel Yüzde
Valid	Kesinlikle katılmıyorum	76	16,9	16,9	16,9
	Katılmıyorum	96	21,3	21,3	38,1
	Kararsızım	145	32,2	32,2	70,3
	Katılıyorum	89	19,7	19,7	90,0
	Kesinlikle katılıyorum	45	10,0	10,0	100,0
	Total	451	100,0	100,0	

Anket çalışması yaptığımız kişilerin %16,9'u (76 kişi) transhümanizm destekçisi olduğuna kesinlikle katılmamakta, %21,3'ü (96 kişi) katılmamakta, %19,7'si (89 kişi) katılmakta, %10'u (45 kişi) kesinlikle katılmaktadır. %32,2'si (145 kişi) bu konuda kararsızdır.

3.2. Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

3.2.1 İlahiyatçı X Kişisi İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

Yapay zekanın gelişmesiyle insanların düşünme yetisini kaybedebileceği teorisi üzerine Dini öğretilerde en temel esas düşünmektir demıştır. Düşüncenin, düşünmenin itibar görmediği hiçbir şeyin İslam inanışında makbul olmadığına altını çizmiştir. Dolayısıyla insanları düşünmemeye teşvik eden her tür çabanın İslam dini literatüründe olumsuz karşılanacağını belirtmiştir. Hatta düşünmemeye doğrudan ilişkili olduğu için, aklını kullanmama ile doğrudan ilişkili olduğu için, İslam inanışında taklit son derece kötü bir kabul olarak değerlendirildiğini söylemiştir. Yenilikler eğer düşüncüyü iptal edici bir mahiyet ortaya koyuyorsa, bu tür çabalara İslam inanışının bakışının olumlu olmayacağını anlatmasının ardından daha çok düşünmeyi ve daha çok yeni keşifler, yeni buluşlar, yeni arayışlar ortaya koymayı sağlayacaksa bunun önünde bir engel olmadığını da açıkça ifade etmiştir. Semai dinlerin hepsinde mevcut bir üstün insan görüşü vardır. İslamda bu İnsan-ı Kamil olarak ifade edilir ve Peygamber için kullanılır. Yapay

zeka teknolojisi ise tüm insanlığı üstün yapabilecek kabiliyete sahip olma yolunda ilerliyor. İnsanların hastalanma, yaşlanma gibi olumsuz yönlerini ortadan kaldırmayı hedefleyen Transhümanizm görüşünün toplum ve din için gelecekteki konumu için ise insanların yaşam kalitesini arttıracak hiçbir şeye olumsuz bakamayacaklarını belirtmiştir. Japonya ve Çin gibi uzak doğu ülkelerinde ibadethanelerde Yapay zekalı rahipler hizmet vermektedir. İbadethanelerde yapay zekanın hizmet sunmasının hayatı mekanikleştirme, makineleştirme çabaları olduğunu düşünmektedir ve insan unsurunu, insan emeğini, insan amelini, insanı insan yapan onun ortaya koyacağı fedakarlıkları sıfırlamaya götüreceğini de vurgulamaktadır. Bu üretim alanında, fabrika alanında, teknoloji alanında, bir hizmet kaleminde, bir üretim merkezinde; bir nesne, bir ürün meydana getirmede robotik sistemlerden elbette yararlanılabilir ve bunda herhangi bir sakınca olmadığını teyit etmektedir. Ancak hayatın sadece maddeden ibaret olmadığını; bu hayatın bir de duygu boyutu olduğunu, o duygu boyutunu ihmal ettirecek her çabanın bizi insan olmaktan makineleşmeye dönüştürebileceğini ve insanı insan yapan en önemli değer anlamında üretici olmak ve duygularıyla hayata katılma erdemini kaybetmesine sebebiyet verebileceğine değinir. Bu kilisede robotların ayin yönetmesinde de olur. Bir süre sonra camide namaz kıldırın imam pozisyonu da söz konusu olur. İnsan emeğinin, insan iradesinin, insan gönlünün, insan kalbinin devrede olmadığı davranışların öbür alemde hesabı verilemeyecek bir sonucu getirebileceği endişesini taşıdıklarını belirtir. Yapay zekalar kendi kendilerine öğrenebilen, mevcut olan her bilgiyi tarayabilen algoritmalara sahip olmasının bir gün onların da dinlere mensup olabilecekleri düşüncesi hakkında da kesin bir şekilde hayır yanıtı vermiştir. İnanç durumunun makineleşmiş bir kabulün, robotik bir kabulün, bir taklidin sonucu bir görüntü meydana getirdiğini söylemiştir. Bu herhangi bir filmde herhangi bir nesnenin seslendirilmesine benzemektedir demiştir. Fabl gibi hayvanların dile getirilmesi onların dilinden bir şeyleri konuşturmak ya da nesnelere konuşturulması gibi bir sonucu vermektedir demiştir. Bu durumun dini açıdan herhangi bir şekilde kabul edilecek bir iman pozisyonu ortaya koymadığını vurgulamıştır. Ülkelerdeki popülasyonun büyük kısmının mensup olduğu inancıya göre yapay zeka çalışmaları etkilenebilir düşüncesine ise katılmıştır. Bu işler teknolojik üretim alanında kullanılacaklarsa faydalı olacağını tekrar söylemiştir. Bilinçli toplumlar bu tür şeylerden lazım olduğu kadar yararlanırlar demiştir. Ama her toplum çok bilinçli fertlerden oluşmadığı için kötü niyetli insanların elinde çok kötü sonuçların meydana gelmesine sebebiyet verebileceğine değinmiştir. Bunun için ortalama herkes için doğrudur ya da herkes için yanlıştır diyemeyeceğimizi söylemiştir. Kullanılış amacına göre ve kullanan kişinin niyetine göre istifade edilebilen noktaları olacağını unutmamamız gerektiğinin de altını çizmiştir.

3.2.2. Din Sosyolojisi Alanında Uzman Y Kişisi İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

İlk olarak yapay zekanın çok hızlı ilerlediğini söyleyerek söze başlamıştır. Yapay zekanın toplumsal ve sosyal sonuçlarını görmeye başlamadan önce bunun ne olduğunu anlamamız gerektiğini belirtmiştir. Mühendislerin yapay zeka tanımlarına değinmiştir. Yapay zeka sistemi tamamen kurulduğunda toplumsal ve sosyal olarak hayatımızı baştanbaşa değiştirebileceğinin altını çizmiştir. Baştan sona, yani her şeyini A'dan Z'ye değiştirebilir demiştir. Bunu kestirmek için diğer iletişim vasıtalarının hayatımızda yaptığı değişimlere bakabileceğimizi söylemiştir. Örneğin telefonun bizim hayatımızı nasıl değiştirdiğini düşünmemizi istemiştir. Çocukluğunda yalnızca ev telefonu olduğunu belirtip onunla da kısıtlı süreler görüşebildiklerini anlatmıştır. Şu anda iletişimde bir sınırın olmadığını vurgulamıştır. İletişim zorluğunun da aslında bir noktada nitelikli ilişkiler kurulmasına vesile olduğunu da

ifade etmiştir. Teknolojinin aşırı ilerlemesinin bugün o ilişkileri bitirdiğini örnek olarak vermiştir. Teknolojinin niteliksel olarak değiştirebileceğini ve bir yandan da ilgi alanımızı farklı yönlerle çekebileceğinin altını çizmiştir. Artık yani yeni neslin, sosyal medya üzerinden bütün dünyaya açılabilmişinden bahsetmiştir. Bunun çok faydaları olduğunu söylemiştir. Bunların hep teknolojinin getirileri olduğunu ifade etmiştir. Buna kıyas yaparak yapay zekanın da olağanüstü değişimler getireceğini öngördüğünü kesin bir şekilde söylemiştir. Çok ciddi değişimler yaşanacağından bahsetmiştir. En basitinden yapay zekanın insanı konfora kavuşturacağından örnek vermiştir. İnsanoğlunun rahata ve konfora çok çabuk alışan bir varlık olduğunu belirtmiştir. Yapay zekanın da düşünen bir varlık, düşünen bir makine olduğunun altını çizmiştir. Kendisinin en büyük korkularından birinin yapay zekaya alışan insanın düşünme yetisini kaybetmesi olduğunu söylemiştir. Düşünmeyi tamamen makinelere bırakma tehlikemiz bulunduğunu da vurgulamıştır. İnsanoğlunun çok daha düşünme yetisini azaltmasının yeni dini hareketlere ve akımlara sebep olabileceğinden bahsetmiştir. İnsanoğlunda fitri olarak inanma ihtiyacı olduğundan bahsetmiştir ve din denilen olgunun her zaman var olacağını altını çizmiştir. İnsanoğlunun her zaman nereden geldiğini, nereye gittiğini, nereye gideceğini sorgulamasından dolayı başı ve sonu belli, tutarlı, ontolojik cevaplar veren dine başvuracağını belirtmiştir. Yapay zekada inanma eğilimi olması konusunda; yapay zekanın insanoğluna dair bütün yapılmış kitapları, araştırmaları tarayarak insanoğlundaki inanma ihtiyacına inanacağını ve ikna olacağını söylemiştir. Bazı mühendislerin yapay zekanın yeni bir din ortaya koyacağını söylediklerini vurgulamıştır. Yapay zekanın bugüne kadar yazılan, ortaya konan kitaplar çerçevesinden, insanoğlunun ürettikleri üzerinden yeni bir din ortaya koyacağından bahsetmiştir. Yapay zekanın dini işlemler için kullanılması konusunda insanoğlunun insana muhtaç olmasından ötürü dini kurumlarda yapay zekanın insanın sorunlarını çözebileceğini düşünmediğini belirtmiştir. Yapay zekanın en son dini ve dini kurumları etkileyeceğini düşündüğünün altını çizmiştir.

3.2.3 Yapay Zeka Uzmanı Z Kişisi İle Yapılan Yarı Yapılandırılmış Görüşme Bulguları

Yapay zekanın, zekanın yapaylaştırılmış veya taklit edilmiş hali olduğunu ifade etmiştir. Yapay zekanın insan gibi kompleks canlıların yapabildiği; görmek, duymak, karar vermek, etrafını algılamak gibi mekanizmaları aslında taklit ettiğini söylemiştir. İnsanların bunu yaparken bilinçaltısal bir şekilde zorlanmadan yaptığını fakat bu insan için çok basit olan eylemleri makineye yaptırmaya çalıştığımızda ne kadar zor olduklarını anladığımızı belirtmiştir. Yapay zekayı anlamak için önce insanın nasıl çalıştığını anlamamız gerektiğinin altını çizmiştir. İnsana bakılınca insanın etrafından bilgi topladığından, beş duyu organımızın varlığından, sıcaklığı algıladığımızdan, basıncı algıladığımızdan, acıyı algıladığımızdan bahsetmiştir. İnsanın etrafından ilgi topladığı bir sürü algılayıcılar sayesinde bu bilgileri depoladığını ve sonrasında hafızamız sayesinde bu bilgilerden bir öğrenme işlemi gerçekleştirildiğini söylemiştir. Bilginin kendisi ve aralarında kurduğumuz bağlantıları depolandırabildiğimizi belirtmiştir. Yapay zekanın tarihçesini anlatmış ve bu sırada satranca göre çok daha kompleks bir oyun olan “Go”dan bahsetmiştir. Bu oyunda yapay zekanın bütün olası hamleleri deneyerek olasılıksal arama yapma ve düşünmeyi kullanarak insanların yaptığı hamleleri geçtiğini söylemiştir. Yapay zekanın, insanların henüz göremediği veya keşfedemediği olasılık uzayındaki özel kombinasyonları, açılışları ve hamleleri bularak oyuncularını eğittiğini anlatmıştır.

4. SONUÇLAR VE TARTIŞMA

Yapay zeka alanındaki teknolojik gelişmelerin toplum ve toplumun mensup olduğu din ve inanç gibi kavramlar üzerindeki tesirine yönelik yapılmış olan bu çalışmada çeşitli veri toplama yöntemleri ile elde edilen bulgular incelenmiştir.

Projemizin ilk bölümünde çalışmamızın ne anlattığından bahsederek amacımız belirtilmiştir. Devamında ise literatür çalışmamıza yer verilmiştir. İkinci aşama olan Yöntem bölümünde ise proje hipotezlerinin desteklenmesi hususunda elde etmek istediğimiz verilerin hangi yollar izlenerek elde edildiği açıklanmıştır. Çalışmamızın hedef kitlesinden ve elde edilen verileri hangi yöntemle analiz ettiğimiz de anlatılmıştır.

Araştırma sonucunda anket çalışmamıza katılan çeşitli yaş ve eğitim düzeyi gruplarından kişilerin cevaplarını baz aldığımızda büyük çoğunluğun yapay zeka ile meydana gelebilecek yeni ve olağandışı durumlardan ötürü korktuğunu ve endişe duyduğunu dile getirmiştir. Yapay zekalı sistemlerin gelecekte dinlere etkisi bulunacağına da katılan kesim çoğunluktadır. Bu hususta din sosyolojisi bilimi için önem teşkil eden bu araştırmada elde edilen bulgular ve veriler hipotezlerimiz ile örtüşmektedir.

1.HİPOTEZ: İnsanlar yapay zekanın ne olduğunun bilincinde değildir. Yapay zeka alanında uzman Z kişisi ile yapmış olduğumuz yarı yapılandırılmış görüşme sonucunda elde ettiğimiz bulgulardan ve ankette yer alan “Yapay zeka çalışmalarını yakından takip ediyorum.” Sorusundan yola çıkarak toplumun bu konuda gerekli bilgiye sahip olmadığı düşünülmektedir. Soruya verilen cevaplardan %30’luk kesim kararsızken %32,3’lük kesim yapay zeka çalışmalarını hiçbir şekilde takip etmediğini belirtmiştir. Bu durumda insanların ilgili konuda yeterli yetkinliğe sahip olmadığı ispatlanmıştır.

2.HİPOTEZ: İnsanlar yapay zekanın sebep olacağı sorunlardan korkmaktadır. Ankette yer alan “Yapay zekanın getirebileceği sonuçlardan endişe duyuyorum” sorusuna %50,2’lik bir kısım katılıyorum cevabını verirken yalnızca %20,5’lik bir kesim katılmamaktır. Sosyolojik açıdan toplumun yapay zeka gelişmelerinden tedirgin olduğu kanıtlanmıştır.

3.HİPOTEZ: Yapay zeka ileride topluma tamamen entegre olacaktır. Anket çalışmamızda çeşitli yaş ve meslek gruplarından katılım sağlayan kişiler, “Yapay zekalar ilerleyen yıllarda topluma karışacaklardır.” Sorusuna %86,5 gibi büyük bir oranla katılıyorum derken yalnızca %5,1’lik bir kesim bu hipotezi desteklemeyerek katılmıyorum demiştir. Bundan yola çıkarak toplumda yapay zeka korkusu olmasına rağmen büyük çoğunluğun tüm bu endişelere rağmen bu çalışmaların önüne geçilemeyeceğini düşünceleri bulgulanmıştır.

4.HİPOTEZ: Yapay zeka insan kabiliyetlerini geçecektir. Katılımcıların %66,1’inin verdiği cevaplara göre yapay zekalı sistemlerin kapasiteleri insan yeteneklerinin dışına çıkacaktır. Yapay zeka uzmanı Z kişisi ‘go’ oyununda dünya şampiyonunu yenen yapay zeka sistemini örnek vererek günümüzde de pek çok açıdan yapay zekanın insanı alt ettiğini açıkça beyan etmiştir.

5.HİPOTEZ: Yapay zekanın din üzerinde tesiri olacaktır. Anketimizde yer alan “Yapay zekalar toplumda benimsenen dine etki etmektedir.” Sorusuna %52,5 oranında katılmıyorum cevabı gelmiştir. Aynı zamanda “Yapay zeka dinler için tehlikelidir” sorusuna %50,9 oranında kişi katılmıyorum demiştir. Buradan anlaşılacağı üzere toplumun yapay zeka hakkındaki endişeleri büyük oranda din ile ilişkili değildir. Buna rağmen Din Sosyolojisi alanında uzman Y kişisi ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmede kendisi yapay zekadaki gelişmelerin doğrudan din ile ilişkisi bulunduğunu vurgulamıştır. Yapay zeka insanoğluna

dair bütün yazılmış kitapları araştırmaları taramaktadır, demiştir. Yapay zekanın insanlıkta var olan inanma ihtiyacına inanacağını, onların da kendilerini buna ikna edeceğini belirtmiştir. Yapay zekanın řu an bir din üzerine dūřündüđünü ortaya koyan çalışmaların varlığından bahsetmiştir. Yapay zekanın elde ettiği verilerle, din üzerine dūřünmeye başlamış olduğunu ve çok hızlı dūřündüđünden ötürü de Hristiyan, Müslüman ya da Budist bir yapay zeka sisteminin varlığından haberdar olmamızın çok uzak bir gelecekte olmadığını vurgulamıştır.

6.HİPOTEZ: Yapay zekayı tanrı konumuna alan dinlerin ortaya çıkması kaçınılmazdır.

Anket çalışmasında yer alan “Eski Google mühendisi yapay zekaya dayalı bir ‘tanrı’ geliştirilebilmek amacıyla ‘Way of Future’ (Geleceđin Yolu) isimli bir dini hareket kurdu. Yapay zekalar Tanrı statüsüne erişebilir.” Sorusuna %61,5 oranında katılmıyorum cevabı verilmiştir. Yapay zeka uzmanı Z kişisi ise gelecek yıllarda insansı robotların gelişimi ve transhümanizm dūřüncesinin destekilerinde öngörülen artışı birbiri ile ilişkilendirerek pek çok insanın yapay zekalara tapacaklarının öngörüldüğünü belirtmiştir.

7.HİPOTEZ: Yapay zekalar kendi dinlerini oluşturabileceklerdir. Çalışmada yer alan”

Yapay zekalar yeterli gelişmişlik düzeyine eriştiğinde kendi dinlerini oluşturabilirler.” Sorusuna %39,4 oranında verilen katılıyorum cevapları çoğunluktadır. Bu konu bazında İlahiyat alanında uzman X kişisi; Yapay zekalar kendi kendilerine öğrenebilen, mevcut olan her bilgiyi tarayabilen algoritmalara sahip olmasının bir gün onların da dinlere mensup olabilecekleri dūřüncesi hakkında da kesin bir şekilde hayır yanıtı vermiştir. İnanç durumunun makineleşmiş bir kabulün, robotik bir kabulün, bir taklidin sonucu bir görüntü meydana getirdiğini söylemiştir. Bu herhangi bir filmde herhangi bir nesnenin seslendirilmesine benzemektedir demiştir. Fabl gibi hayvanların dile getirilmesi onların dilinden bir şeyleri konuşturmak ya da nesnelere konuşturulması gibi bir sonucu vermektedir diyerek bu hipotezi açıkça reddetmiştir. Yapay zeka uzmanı Z kişisi ve Din Sosyolojisi alanında uzman Y kişisi ise yarı yapılandırılmış görüşme esnasında hipotezi destekleyen görüşlerini belirtmiştir.

8.HİPOTEZ: Transhümanizm destekçileri artacaktır. Katılımcıların %38,2’sinin verdiği cevaplara göre transhümanizm akımı popölerleşecektir. Yapay zeka uzmanı Z kişisi bu konuda insanların yetersiz uzuvlarının robot parçaları ile birleştirilebileceğini ve tıp alanında da yeni bir devir başlayabileceğini açıklamıştır.

Yapılan anket çalışmaları doğrultusunda varılan sonuca göre toplum, yapay zekanın ne olduğu, gelecekte hangi alanlarda hayatımızın bir parçası olabileceğini ve halihazırda hangi mecralarda yapay zekalı sistemleri kullanıyoruz? Sorularına yanıt verecek yeterli bilgi düzeyine sahip olmayıp bu konuda bilinçlendirilmeye ihtiyaç duymaktadır. Araştırmamıza katkıda bulunan uzman kişilerin toplumun; özellikle de lise ve ortaöğretim öğrencilerinin bilinçlendirilmesi gerektiğini dūřünmektedir. Yakın bir gelecekte hayatımızın her alanında göreceğimiz yapay zekalı insansı robotların ve sistemlerin toplumun mevcut düzeninde ortaya getireceği etkiler yeni nesil tarafından iyice kavranmalıdır.

5. ÖNERİLER

Kaynakça incelendiğinde doğrudan yapay zekayı dini inançların perspektifinden inceleyen herhangi bir araştırmaya rastlanmamıştır. Bu bakımdan bu araştırmadan yola çıkarak yapay zeka ve din ilişkisinin daha farklı açılardan ve daha geniş çaplı olarak ele alınması önerilir.

Elde edilen bulgulara göre toplumdaki yapay zeka algısı aslından çok daha farklıdır. Bu bağlamda oldukça kavran yanlışlarından doğan tedirginliklere karşılaşmaktayız. Bu sorunun çözülmesi adına okullarda, televizyonlarda, sinemada vb kültürel ortamlarda “Yapay Zeka Ve Din İlişkisi” başlıklı kampanyalar başlatılması ya da toplumu bilinçlendirici kısa filmler yapılması önerilir.

Son yıllarda artışta olan yapay zeka tartışmalarından ötürü toplumun bu konu hakkında bilinçlendirilmesi için yapay zeka uzmanlarının ve İlahiyat uzmanlarının bir araya gelerek canlı programlar düzenlemeleri önerilir.

6. KAYNAKLAR

(*Implicit Religion* . 2017, Vol. 20 Issue 3, p215-231. 17p.)

(*Transhumanist Values*, 2005. Nick Bostrom)

(*University of Tartu Faculty of Arts and Humanities School of Theology and Religious Studies, Toomas Meema*)

(*Arslantürk, Zeki. "Dindarlığın Bağımsız Değişkenleri". Dindarlık Olgusu. Ed. Hayati Hökelekli. Bursa: Kurav Yayınları, 2006. 239-257.*)

(*Gray, John. Kara Ayin, Apokaliptik Din ve Ütopyanın Ölümü. Çeviren. Bahar Tırnakçı. İstanbul: YKY, 2013.*)

(*Gencer, Bedri. "Medeniyet Savaşında Teknoloji". Birey ve Toplum Cilt 2 Sayı: 4 (Güz 2012):7-26.*)

(*Geraci, Robert M. "Apocalyptic AI: Religion and the Promise of Artificial Intelligence". Journal of the American Academy of Religion Vol. 76, No. 1. (March 2008):138-166.*)

(*Mills, Wright. The Sociological Imagination. Oxford University Press, 1959*)

(*Brooke, John Hedley. Science and secularization. – The Cambridge Companion to Science and Religion. Edited by Peter Harrison. Cambridge University Press, 2010*)

(*Günay, Ünver - Çelik, Celâlettin. Dindarlığın Sosyo-Psikolojisi. Adana: Karahan Kitabevi, 2006.*)

Milliyet Gazetesi. "Tanrının yapay Zekâ olduğu Bir Din Ortaya Çıktı". Erişim, 05.01.2018. <http://www.milliyet.com.tr/tanrının-yapay-zekaoldugu-yeni-bir-din-ortaya-cikti-mola-6297/>.

Milliyet Gazetesi. "Yapay Zekâya Vatandaşlık". erişim: 30.10.2017. <http://www.milliyet.com.tr/yapay-zekaya-vatandaslik-dunya-2545120/>.

Wired. "Inside the First Church of Artificial Intellegent ". Erişim: 10.07.2018. <https://www.wired.com/story/anthony-levandowski-artificialintelligence-religion/>.

Way of the Future Church. "What Is This All About". Erişim: 19.08.2018. <http://www.wayofthefuture.church/>.

7. EKLER

7.1. EK 1 (Anket izni)